एकाइ २ · घरझगडा

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क ३९

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

१ शब्दार्थ

ज्ञान · ३

१. नादानी → **ग.** नबुझ्ने काम, मूर्खता
२. जुम्सो → **क.** सुस्त, जाँगर नभएको
३. वैमनस्य → **च.** मनमुटाव, शत्रुता
४. कुरौटे → **ख.** कुरा काट्ने, कुरा लगाउने
५. औडाहा → **छ.** चिन्ता वा पीरले मनमा हुने जलन, छटपटी
६. साँध → **ङ.** सिमाना

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

२ शब्द पहिचान

अङ्क विभाजन — ज्ञान · २

✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘साँध’ र ‘शत्रु’ लेखेमा।
✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले ‘तीर’ (किनारा; वाण) र ‘हुल’ लेखेमा।

३ ठिक कि बेठिक?

बोध · २

i. ✓ **ठिक**
ii. ✗ **बेठिक:** रानीले बहादुर शाहलाई नुवाकोटबाट छुटाएर ल्याइन्।
iii. ✗ **बेठिक:** यो कुरा बहादुर शाहले भनेका हुन्।
iv. ✓ **ठिक**

प्रत्येकको ०.५ अङ्क।

४ कथाको बोध

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ गुरु (राजगुरु) गजराज मिश्रले भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · १

✓ बेतिया पुगेको भनी लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — बोध · २

✓ सानासाना शक्ति मिल्दा ठुलो शक्तिलाई पनि रोक्न सकिन्छ भन्ने अर्थ खुलाएमा।
✓ नारीलाई कमजोर ठान्नु भुल हो भन्ने चेतावनीसँग जोडेमा।

Science Playground, कादुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

घ. **उत्तर** **बोध · ४**

राजेन्द्रलक्ष्मी 'घरझगडा' कथाकी प्रमुख पात्र हुन्। उनी साहसी र दृढ छिन्: सती नगएकोमा समाजले कुरा काट्दा पनि उनी छोरा र देशका लागि अडिग रहिन् र थुनाबाट छुटेपछि पनि हरेस खाइनन्। उनमा छोराप्रति अगाध माया छ र बालक राजाको राज्य जोगाउने चिन्ता छ। उनी राजनीतिक रूपमा सचेत छिन् र देवरलाई 'आपसी फुट नै जातिको पतनको चिह्न हो' भनी एकताको आह्वान गर्छिन्। तर उनी शङ्कालु र भावुक पनि छिन्; कुरौटे भारदारका कुरामा लागेर रिसमा निर्णय गर्छिन् र पछि पछुताउँछिन्। अन्त्यमा 'घरझगडाको बिउ निभाउन खोज्ने मैले झन् राँको सल्काएँ' भनी आफ्नो भुल स्विकार्नु उनको ठुलो गुण हो।

अङ्क विभाजन

- ✓ साहसी र दृढ स्वभाव (सती नगई अडिग रहेको, हरेस नखाएको) उदाहरणसहित लेखेमा।
- ✓ छोरा र देशप्रतिको माया र राजनीतिक सचेतना (एकताको आह्वान) लेखेमा।
- ✓ शङ्कालु, भावुक र रिसमा निर्णय गर्ने कमजोरी लेखेमा।
- ✓ अन्त्यमा भुल स्विकारेर पछुताउने गुण लेखेमा।

५ व्याख्या

उत्तर **उच्च दक्षता · ४**

प्रस्तुत अंश बदरीनाथ भट्टराईको ऐतिहासिक कथा 'घरझगडा' बाट लिइएको हो। बहादुर शाह रिसाएर बेतिया पुगेको खबर सुनेपछि रानी राजेन्द्रलक्ष्मीले आफ्नो भुल सम्झँदै मनमनै यो कुरा भनेकी छन्।

रानी देवरसँगको खटपट मेटाएर दरबारमा एकता ल्याउन चाहन्थिन्। तर कुरौटे भारदारका कुरामा लागेर र रिसमा कठोर वचन बोलेर उनले सानो झगडालाई झन् ठुलो बनाइन्। आगोको सानो झिल्को निभाउन खोज्दा मुस्लो सल्कियो भने झैँ मेलमिलापको प्रयास उल्टै फुटमा टुङ्गियो र योग्य सहयोगी देवर देश छोडेर गए। उता चौबिसी राज्य गोरखामाथि हमला गर्न लागेका थिए, त्यसैले यो भुलको मूल्य देशले चुकाउनुपर्ने भयो।

यस अंशले रिस र शङ्काले गरेको निर्णयले समस्या झन् बढाउँछ भन्ने देखाउँछ। परिवार, समाज वा देशमा झगडा मिलाउन धैर्य, खुलस्त कुराकानी र आपसी विश्वास चाहिन्छ भन्ने सन्देश यसले दिन्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ अंशको सन्दर्भ (कथा, लेखक, कसले कुन बेला भनेको) खुलाएमा।
- ✓ झगडा मिलाउन खोज्दा रिस र शङ्काले उल्टै फुट बढेको अर्थ खुलाएमा।
- ✓ बाहिरी खतराको बेला यस भुलले देशलाई पारेको असरसँग जोडेमा।
- ✓ निष्कर्ष वा सन्देश दिई वाक्य गठन, वर्णविन्यास र लेख्य चिह्न शुद्ध भएमा।

६ बोध प्रश्नोत्तर

क. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

- ✓ मूलको पानी कुन टोलले पहिले लैजाने भन्ने विषयमा भनी लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

- ✓ पाइप बिग्रिँदा घण्टौँ ओरालो झरेर खोलाबाट पानी बोक्नुपरेको लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** **ज्ञान · १**

- ✓ विद्यालयका विद्यार्थीले भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** **बोध · १**

- ✓ आपसी झगडाले दुवैलाई हानि गर्छ र एकताले समस्या सुल्झिन्छ भन्ने सन्देश दुवैमा भएको लेखेमा।

७ धातु पहिचान

अङ्क विभाजन **ज्ञान · ३**

- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'गए' को 'जा' र 'रोइन्' को 'रु' लेखेमा।
- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'भयो' को 'हु' र 'बोलाइन्' को 'बोलाउ' लेखेमा।
- ✓ प्रतिशब्द ०.५ का दरले 'देलान्' को 'दि' र 'समात्यो' को 'समाउ' लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

८ कृदन्त, सकर्मक र अकर्मक क्रिया

उत्तर **प्रयोग · २**

क. दिदीले कथा पढिन्। (सकर्मक: के पढिन्? कथा) हजुरबुबा चौतारीमा बस्नुभयो। (अकर्मक)

ख. भाइ खाना खाएर विद्यालय गयो। बाटामा हिँड्दा दायाँबायाँ हेर्नुपर्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिवाक्य ०.५ का दरले ‘पढ्नु’ लाई कर्मसहित सकर्मक र ‘बस्नु’ लाई कर्मबिना अकर्मक क्रियाका रूपमा प्रयोग गरेमा।
- ✓ प्रतिवाक्य ०.५ का दरले ‘खाएर’ र ‘हिँड्दा’ कृदन्तलाई मुख्य क्रियापदसहितको वाक्यमा प्रयोग गरेमा।

९ शुद्ध शब्द पहिचान

i. **ग.** पृथ्वी **ज्ञान · ०.५**

‘पृथ्वी’ तत्सम शब्द हो; संस्कृतकै रूपमा ‘पृ’ र अन्त्यमा दीर्घ ई लेखिन्छ।

ii. **ख.** सजीव **ज्ञान · ०.५**

‘सजीव’ तत्सम शब्द हो (स + जीव); तत्सम शब्दमा संस्कृतकै रूप रहन्छ, त्यसैले बिचमा दीर्घ ई र ‘व’ लेखिन्छ।

१० वाक्य सम्पादन

उत्तर **प्रयोग · २**

नानी बिहानै उठी विद्यालयतर्फ गइन्।

अङ्क विभाजन

- ✓ प्रतिशुद्धि ०.५ का दरले ‘नानि’ लाई ‘नानी’ (नामको अन्त्यमा दीर्घ) र ‘गईन्’ लाई ‘गइन्’ (मुख्य क्रियापदमा ह्रस्व) बनाएमा।
- ✓ प्रतिशुद्धि ०.५ का दरले ‘विद्यालय तर्फ’ लाई जोडेर ‘विद्यालयतर्फ’ लेखेमा र अन्त्यमा अल्पविरामको ठाउँमा पूर्णविराम (।) राखेमा।

११ रचना

उत्तर **प्रयोग · ४**

नमुना कथा:

मिलेको बार

एउटा गाउँमा रामबहादुर र हरिप्रसाद छिमेकी थिए। एक दिन हरिप्रसादका कुखुराले रामबहादुरको बारीको रायोसाग खाइदिए। रामबहादुर रिसाए, दुवैबिच चर्को झगडा भयो र बोलचाल नै बन्द भयो। केही दिनपछि जङ्गलबाट बाँदरको ठुलो हुल आएर दुवैको बारीमा पस्यो। रामबहादुर एक्लैले धपाउन खोजे, बाँदर हरिप्रसादको बारीतिर गए; हरिप्रसादले धपाए, फेरि रामबहादुरकोमा आए। अन्त्यमा हरिप्रसादले भने, “दाइ, हामी लडिरह्यौँ भने बाँदरले दुवैको बारी सक्छन्।” दुवै मिलेर कराउँदै बाँदर धपाए र भोलिपल्टदेखि दुवैको बारी घेर्ने साझा बार लगाए। कुखुरा पनि खोरमा राख्न थालियो। आपसमा मिलेर बस्दा ठुलो समस्या पनि सजिलै टर्छ।

अङ्क विभाजन

- ✓ सबै बुँदा समेटी सुरु, बिच र अन्त्य भएको क्रमबद्ध कथा लेखेमा।
- ✓ बुँदाबिचका घटना जोडी परिवेश वा संवादले कथा जीवन्त बनाएमा।
- ✓ उपयुक्त शीर्षक र कथाबाट मिल्ने शिक्षा दिएमा।
- ✓ भूत कालमा, शुद्ध वर्णविन्यास, लेख्य चिह्न र पदसङ्गतिमा लेखेमा।

Science Playground, काठुन्जे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking

१२ सोच्नुहोस्

उत्तर **उच्च दक्षता · ४**

कथाको अन्त्यमा रानीलाई आफ्नो भुल थाहा भइसकेको छ, देवर बेतिया पुगिसकेका छन् र पर्वत, लमजुङ र तनहुँ मिलेर गोरखामा हमला गर्न लागेका छन्। लेखकले उत्तर नदिई प्रश्नमै कथा टुङ्ग्याएर रानीको अन्योल र असहायता देखाएका छन्। झगडा चर्काउन सजिलो हुन्छ, तर बिग्रेको सम्बन्ध फेरि जोड्न गाह्रो हुन्छ भन्ने कुरा यसले बुझाउँछ। साथै यो प्रश्न पाठकतर्फ पनि सोझिएको छ: घरमा फुट हुँदा देशको के हाल हुन्छ भनेर पाठक आफैँ सोच्न बाध्य हुन्छ। इतिहास जान्नेलाई थाहा छ, पछि बहादुर शाह नै नायब बने; त्यसैले कथाले अन्त्य खुला राखेर पाठकलाई अनुमान गर्ने ठाउँ दिएको छ। रानीको ठाउँमा म भए आफ्नो घमण्ड छोडेर देवरलाई बिस्वासिलो दूतमार्फत सन्देश पठाउँथेँ, कुरौटे भारदारलाई टाढा राख्थेँ र बाहिरी खतरा टर्दासम्म मिलेर काम गर्ने सहमति गर्थेँ।

अङ्क विभाजन

- ✓ अन्त्यमा रानी भुल बुझेर पनि असहाय भएको अवस्था देखाएमा।
- ✓ प्रश्नमा टुङ्ग्याउँदा अन्योल देखिने र पाठक आफैँ सोच्न बाध्य हुने तर्क दिएमा।
- ✓ झगडा बढाउन सजिलो, मिलाउन गाह्रो भन्ने वा खुला अन्त्यको प्रभाव लेखेमा।
- ✓ रानीको ठाउँमा आफू भए गर्ने व्यावहारिक उपाय तर्कसहित लेखेमा।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	**जम्मा**
अङ्क	१४	९	८	८	**३९**

Science Playground, काठ्मान्डे, भक्तपुर
विद्यार्थीसहित भ्रमणको समय लिन: https://science-playground.com/booking